

EURYDICE

Polskie Biuro Eurydice

Fundacja RSE

ul. Mokotowska 43

Warszawa

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Zarządzanie, nadzór i finansowanie oświaty w wybranych państwach Unii Europejskiej

Opracowanie

Magdalena Górowska-Fells

Anna Grabowska

Ewa Kolasińska

Joanna Kuźmicka

Anna Smoczyńska (red.)

Grudzień 2007

SPIS TREŚCI

Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna)	3
Finlandia	12
Hiszpania	16
Francja	20

Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna)

I. Zarządzanie i nadzór nad systemem edukacji

W Anglii i Walii władze krajowe mają za zadanie **zapewnić całościową ofertę usług edukacyjnych, określić politykę/strategię edukacyjną i planować kierunki rozwoju całego systemu edukacji**. Władze lokalne (LAs) i instytucje edukacyjne wdrażają politykę edukacyjną, a także mają cały szereg odrębnych zadań. Systemy edukacji w Anglii i Walii są bardzo podobne, a administrowanie edukacją dotyczy głównie poziomu centralnego oraz poziomu władz lokalnych. System edukacji w Irlandii Północnej ma odrębną legislację i strukturę.

1. Zarządzanie edukacją na poziomie centralnym

Anglia

W Anglii sekretarz stanu ds. edukacji i umiejętności jest mianowany przez premiera i odpowiada przed parlamentem UK za kierowanie systemem edukacji i tworzenie polityki edukacyjnej. Sekretarz stanu kieruje sprawami edukacji i kształcenia w rządzie oraz Departamentem ds. Edukacji i Umiejętności (*Department for Education and Skills* DfES), który jest odpowiedzialny za wszystkie aspekty polityki edukacyjnej. Wizytacje szkolne są nadzorowane przez odrębną instytucję rządową zwaną *Ofsted*. Zakres działań *Ofsted* obejmuje wszystkie instytucje edukacyjne w Anglii z wyjątkiem tych, które działają w obszarze szkolnictwa wyższego. Poza tradycyjnym obszarem działań, takim jak wychowanie przedszkolne i wszystkie typy szkół, *Ofsted* nadzoruje także działalność instytucji kształcenia dorosłych (w tej dziedzinie jest wspierana przez specjalną agencję ds. uczenia się przez całe życie *Quality Improvement Agency for Lifelong Learning*).

Wszystkie sprawy odnoszące się do nadzorowania programów nauczania są kierowane do *Qualification and Curriculum Authority* (QCA), instytucji rządowej nieposiadającej statusu ministerstwa.

Walia

W Walii za edukację odpowiedzialny jest *Welsh Assembly Government's Department for Education, Lifelong Learning and Skills* (Departament Edukacji, Uczenia się przez całe życie i Umiejętności Rządu Zgromadzenia Walijskiego – DELLS). DELLS, a konkretnie wchodząca w jego skład *Qualifications and Curriculum Group* (Zespół ds. Kwalifikacji i Programów Szkolnych) jest również odpowiedzialny za sprawy związane z nadzorowaniem programów nauczania. DELLS realizuje również zadanie Zgromadzenia Walijskiego, polegające na poprawie jakości usług na rzecz dzieci oraz zapewnienia edukacji i kształcenia zdefiniowane w dokumencie strategicznym zatytułowanym *Learning Country* (Uczący się kraj).

Irlandia Północna

W Irlandii Północnej za edukację odpowiedzialne są *Department of Education* (Departament Edukacji) i *Department for Employment and Learning* (Departament Zatrudnienia i Kształcenia). Za sprawy związane z nadzorowaniem programów nauczania jest odpowiedzialny *Council for the Curriculum, Examinations and Assessment* (Rada ds. programów nauczania, egzaminów i oceniania – CCEA).

Planuje się reformę administracji publicznej, prowadzącą do modernizacji administracji edukacji w Irlandii Północnej. Jedną instytucją *Education and Skills Authority* (ESA) zastąpi pięć lokalnych instytucji zwanych *Education and Library Boards* (Rady ds. Edukacji i Bibliotek) odpowiedzialnych za prowadzenie szkół publicznych. Nowa instytucja będzie również odpowiedzialna za zadania realizowane do tej pory przez inne instytucje, również przez CCEA. Nowa instytucja rozpocznie działalność w kwietniu-lipcu 2008 r.

2. Zarządzanie edukacją na poziomie lokalnym

Zadanie zorganizowania i prowadzenia szkół publicznych spoczywa na 172 jednostkach władz lokalnych (LAs) w Anglii i Walii. **Władze lokalne są odpowiedzialne za zapewnianie jakości kształcenia w prowadzonych przez siebie szkołach oraz za promocję wysokich standardów edukacyjnych dla dzieci w wieku szkolnym zamieszkujących na danym obszarze.** W Anglii od chwili uchwalenia programu *Every Child Matters; Change for Children* (Każde dziecko jest ważne: zmiany na rzecz dzieci, DfES, 2004 r.) władze lokalne otrzymały status władz świadczących usługi na rzecz dzieci (CSAs) odpowiedzialnych za realizację programu na szczeblu lokalnym. W Irlandii Północnej pięć *Education and Library Boards* (Rady ds. Edukacji i Bibliotek) jest odpowiedzialnych za organizację i prowadzenie szkół publicznych.

Władze lokalne są odpowiedzialne za zapewnianie jakości w szkołach, które są przez nie finansowane. Są także zobowiązane podejmować natychmiastowe działania w przypadku szkół, które osiągają wyniki znacznie gorsze od pozostałych. Najnowsza legislacja z 2006 r. wzmocniła rolę władz lokalnych w tym zakresie. Władze lokalne są zobowiązane dbać o poziom edukacji dla wszystkich dzieci w wieku szkolnym w ich regionie oraz mają prawo decydować o rozbudowie szkół lub ich zakładaniu i budowie.

Nowe obowiązki władz lokalnych wynikają z legislacji kładącej duży nacisk na zapewnienie wysokiej jakości usług dla dzieci i młodzieży (*Children Act, Children and Young People Plan*).

Władze lokalne są zobowiązane do zorganizowania niezapowiedzianych wizyt w 10% finansowanych przez nie szkół i przeprowadzenia testów. Wizyty mają na celu zapewnienie, że szkoły spełniają wymagania dotyczące organizacji testów i egzaminów.

Decyzje dotyczące edukacji we władzach lokalnych są podejmowane przez:

- mera
- komitet kontrolny
- całą radę jednostki władz lokalnych.

Mer (lub inny przełożony władz lokalnych) przygotowuje roczny budżet z uwzględnieniem planów inwestycji, który jest potem zatwierdzany przez radę. Mer podejmuje również codzienne decyzje dotyczące zasobów i priorytetów podczas realizacji budżetu. Komitety kontrolne nie zajmują się wyłącznie edukacją, analizują poszczególne budżety i ich realizację, doradzają i opiniują decyzje podejmowane przez urzędników, oceniają stopień realizacji uchwalonej polityki, przygotowują raporty i rekomendacje, proponują zmiany w realizowanej polityce lub procedurach. **Rada decyduje o kształcie polityki i strategii**

edukacyjnej, w tym uchwała Plan Rozwoju Edukacji (obecnie Plan dla Dzieci i Młodzieży). Władze lokalne są zobowiązane do wyznaczenia przedstawicieli rodziców, Kościołów (Kościoła katolickiego i anglikańskiego) wchodzących w skład komisji zajmujących się edukacją. Władze lokalne działają w tym zakresie w oparciu o standardy definiowane przez DfES.

Do niedawna władze lokalne były zobowiązane do wyznaczenia urzędnika odpowiedzialnego za edukację (*Chief Education Officer CEO*). Urzędnik ten zajmował się zarządzaniem usługami edukacyjnymi przy wsparciu swojego zespołu. Obecnie obowiązek wyznaczania CEO został zniesiony i każda jednostka władz lokalnych wyznacza dyrektora usług ds. dzieci (DCS), który łączy funkcje pełnione poprzednio przez CEO oraz przez dyrektora usług społecznych (*Director of Social Services DSS*). Dokładny zakres odpowiedzialności DCS jest określany przez władze lokalne. Obowiązek wyznaczania DCS nie dotyczy Walii, gdzie nadal funkcjonują CEO i DSS.

Zakres odpowiedzialności władz lokalnych za edukację został w ostatniej dekadzie znacznie ograniczony. Z zakresu odpowiedzialności zniknęły takie instytucje, jak politechniki, kolegia i instytucje *further education*. Następnie umożliwiono szkołom podstawowym i średnim rezygnację z nadzoru sprawowanego przez władze lokalne i otrzymanie statusu „*grant-maintained schools*”. Same szkoły zyskały większą autonomię w zarządzaniu i wydatkowaniu funduszy. Wreszcie niektóre instytucje kształcące młodzież w wieku 16-19 lat i niektóre instytucje kształcenia dorosłych zostały podporządkowane Radzie ds. Kształcenia i Umiejętności w Anglii (*Learning and Skills Council*) i Krajowej Radzie ds. Edukacji i Kształcenia (*National Council for Education and Training*) w Walii.

DfES określił zadania władz lokalnych w dziedzinie edukacji w dokumentach poświęconych strategii edukacyjnej (2000 r.). Nowa rola władz lokalnych polega na zapewnianiu odpowiedniego poziomu usług dla szkół ze szczególnym uwzględnieniem wspierania szkół w działaniach prowadzących do poprawy jakości kształcenia. Rola władz lokalnych jest nawet określona jako „minimalna” w przypadku szkół dobrych (dobra szkoła zarządza się sama), a interwencja ma następować tylko tam, gdzie pojawiają się problemy. Władze lokalne nie mają już za zadanie zapewniać usług edukacyjnych, ale nadzorować świadczenie tych usług w sposób strategiczny.

Obecnie zakres odpowiedzialności władz lokalnych za edukację to wyłącznie wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i średnie (tylko w ramach obowiązku szkolnego). Władze lokalne mają również prawo oferować kształcenie na poziomie szkoły średniej po ukończeniu obowiązku szkolnego (szkoły dla uczniów w wieku 16-19 lat).

Najważniejsze zadania władz lokalnych w chwili obecnej to:

- zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w szkołach i przyjmowanie uczniów do szkół (**nie ma rejonizacji, funkcjonuje wolny wybór szkoły**)
- administrowanie finansami
- monitoring i poprawa warunków nauczania
- zapewnienie kadr i ich rozwój zawodowy
- nadzór nad obecnością uczniów w szkole
- wsparcie dla integracji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- administracja grantów i dotacji
- rozpatrywanie skarg
- zapewnienie posiłków szkolnych i transportu dzieci do szkół.

Najnowsza legislacja (*Education and Inspections Act 2006* r.) umożliwia władzom lokalnym interwencję w przypadku szczególnie słabych wyników poszczególnych szkół, a także daje im prawo do podejmowania decyzji o rozbudowie szkół już istniejących i zakładaniu nowych. **O założenie nowej szkoły mogą wnioskować rodzice, tak aby lokalne potrzeby danej społeczności mogły być szybko zaspokojone w tym zakresie. Władze**

lokalne mają obowiązek rozpatrywać takie wnioski i stanowi to ważną część ich roli w promowaniu wolnego wyboru, różnorodności i uczciwego dostępu do edukacji.

3. Zarządzanie edukacją na poziomie instytucji

Wszystkie instytucje edukacyjne mają organ prowadzący odpowiedzialny za ogólne kierowanie instytucją. **Wszystkie szkoły mają duży zakres autonomii.** Szkoły są zobowiązane do przygotowania zrównoważonego i szeroko zakrojonego programu nauczania i mają prawo przygotować własny program w celu zaspokojenia swoich konkretnych potrzeb i odniesienia się do specyficznej sytuacji lokalnej. Programy nauczania przygotowane przez szkoły powinny być oparte o wymagania dotyczące poszczególnych przedmiotów zdefiniowane w legislacji centralnej.

Dyrektor szkoły we wszystkich trzech krajach **jest odpowiedzialny za wewnętrzną organizację, zarządzanie i kierowanie pracą szkoły.** Dyrektorzy są zobowiązani do konsultacji z władzami lokalnymi, radą prowadzącą szkołę, pracownikami szkoły oraz rodzicami uczniów. Dyrektor jest zobowiązany przestrzegać przepisów legislacji i działać w ramach określonych przez radę. Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za zarządzanie w następujących dziedzinach:

- organizacja pracy szkoły
- zarządzanie kadrami
- organizacja procesu nauczania i program nauczania
- promocja szkoły, dobre relacje z partnerami społecznymi
- zasoby i budynek/grunty szkolne
- dyscyplinowanie uczniów.

Dyrektor często deleguje część zakresu odpowiedzialności na poziom personelu, tj. doświadczonych nauczycieli z dużym stażem – dotyczy to często spraw dotyczących programów nauczania lub metod dydaktycznych.

4. Rola organów (rad) prowadzących szkoły (Governors)

Anglia i Walia

Każda szkoła prowadzona przez władze lokalne musi mieć organ prowadzący, czyli radę, która jest odpowiedzialna za podejmowane decyzje w sposób zbiorowy. Każda szkoła ma statut (*Instrument of Government*), który określa, jak powinna działać rada tego typu.

Według przepisów z 2002 r. organ prowadzący może mieć od 9 do 20 tzw. *governors*. Funkcję *governor* mogą pełnić następujące osoby, przy zachowaniu równowagi w liczbie poszczególnych reprezentantów:

- przedstawiciele rodziców wybrani spośród rodziców dzieci uczęszczających do danej szkoły
- przedstawiciele pracowników szkoły (dyrektor, minimum jeden nauczyciel, inni pracownicy) wybrani przez ogół pracowników
- przedstawiciele władz lokalnych
- przedstawiciele lokalnej społeczności wybrani przez radę prowadzącą szkołę
- w szkołach innych niż publiczne – przedstawiciele instytucji będącej właścicielem szkoły.

Rada może też zaprosić innych członków, w tym przedstawicieli uczniów, bez prawa głosu.

Zasady i procedury związane z funkcjonowaniem takich rad są określane przez DfES (*Codes of Practice, Governing the School of the Future*).

Organ (Rada) prowadzący szkołę podejmuje i odpowiada za wszystkie ważne decyzje dotyczące szkoły i jej przyszłości. Członkowie Rady mają ustawowy obowiązek prowadzić szkołę w celu podniesienia jakości nauczania i osiągnięcia jak najlepszych wyników przez uczniów. Główne zadania Rady to:

- przygotowanie strategii – określenie kierunków rozwoju szkoły
- zapewnienie realizacji podstawy programowej (*National Curriculum*) i obowiązku nauki religii (*religious education*)
- podział budżetu i jego wydatkowanie
- określenie liczby i składu pracowników
- wybór dyrektora szkoły i członków władz szkoły (np. wicedyrektorzy)
- zapewnienie wysokiego poziomu nauczania
- granie roli „krytycznego przyjaciela” szkoły poprzez zapewnienie wsparcia, rady i informacji
- monitorowanie pracy szkoły
- zapewnienie kontaktów ze społecznością lokalną
- ponoszenie odpowiedzialności za decyzje podejmowane w sprawach szkoły
- przygotowanie dokumentu poświęconego polityce wobec nauczycieli
- od jesieni 2007 r. – wprowadzenie systemu *performance management* w szkołach.

Rada może delegować poszczególne zadania, ale nadal jest odpowiedzialna za podejmowane decyzje. **W praktyce codzienne zadania związane z zarządzaniem szkołą są delegowane do dyrektora szkoły.**

Irlandia Północna

System rad prowadzących szkoły funkcjonuje także w Irlandii Północnej. Skład rady jest nieco inny niż w Anglii i Walii, w radzie reprezentowani są np. przedstawiciele Kościołów protestanckich oraz przedstawiciele ELBs i Departamentu Edukacji. Natomiast przedstawiciele lokalnej społeczności uczestniczą w radzie, ale nie mają prawa głosu. Zakres odpowiedzialności jest ten sam, co w Anglii i Walii.

II. Finansowanie edukacji

Anglia

W Anglii za finansowanie edukacji odpowiedzialny jest DfES, który prowadzi dystrybucję środków finansowych do różnych instytucji edukacyjnych na poziomie centralnym, do władz lokalnych (w celu realizacji konkretnych priorytetów zdefiniowanych przez rząd). Planowane wydatki są definiowane w Strategii Inwestycyjnej Departamentu i publikowane (obecnie realizowany plan wydatków obejmuje lata 2005-2008).

Przedszkola i szkoły podstawowe są finansowane z budżetu centralnego przez władze lokalne. Szkoły publiczne działające w ramach obowiązku szkolnego (wiek dzieci od 5 do 16 lat) otrzymują 100% funduszy z budżetu władz lokalnych na wydatki bieżące oraz na inwestycje. W Anglii szkoły otrzymują również fundusze na prowadzenie tzw. szóstej klasy

(po ukończeniu przez ucznia 16. roku życia). Wydatki są w dużej mierze określane na poziomie szkoły. Szkoła otrzymuje indywidualny budżet obliczony na podstawie algorytmu, który jest następnie przekazywany organowi prowadzącemu w celu pokrycia bieżących wydatków ponoszonych na działalność szkoły. Zarządzanie budżetem szkoły to wspólny obowiązek organu prowadzącego i dyrektora szkoły, którzy są odpowiedzialni za podejmowanie najlepszych z punktu widzenia szkoły decyzji oraz za efektywne wydatkowanie funduszy zgodnie z potrzebami szkoły. Od kwietnia 2006 r. w Anglii obowiązują nowe rozwiązania polegające na tym, że władze lokalne otrzymują fundusze z 2 różnych źródeł – z ogólnej dotacji rządowej na cele edukacyjne (*Dedicated School Grant DSG*), z której pochodzi większość funduszy, oraz ze specjalnych dotacji dla szkół na konkretne cele (*specific grants*).

Ogólna dotacja rządowa na cele edukacyjne (DSG) jest różna dla poszczególnych władz lokalnych. Obliczenie wymiaru takiej dotacji jest oparte o takie wskaźniki, jak: przewidywana liczba uczniów, przewidywane indywidualne budżety poszczególnych szkół, istniejące potrzeby w zakresie innych usług edukacyjnych na danym obszarze (np. edukacja specjalna). Dotacja jest przekazywana do władz lokalnych, ale władze te zachowują prawo do szczegółowego podziału i dystrybucji funduszy pomiędzy szkoły, z uwzględnieniem potrzeb i priorytetów lokalnych. Dotyczy to np. podziału funduszy pomiędzy grupy wiekowe uczniów od dzieci poniżej lat 5 po szkolnictwo podstawowe i średnie. Każda jednostka władz lokalnych przygotowuje zasady podziału funduszy (w oparciu o przepisy legislacji – *School Finance Regulations 2006*) i formułuje je w dokumencie „*Scheme for Financing Schools*”. Tak ustalone zasady prowadzą do uchwalenia indywidualnego budżetu dla każdej szkoły. Indywidualne budżety są zwykle ustalane na podstawie liczby uczniów, ale bierze się pod uwagę następujące elementy (mogą być różne w przypadku różnych władz lokalnych): specjalne potrzeby edukacyjne uczniów, liczba uczniów kształcących się w profilu zawodowym, liczba uczniów, dla których angielski nie jest ich pierwszym językiem, osiągnięcia edukacyjne uczniów, rozmiar i stan budynków/gruntów szkolnych, zarobki nauczycieli i innych pracowników w szkole, liczba nauczycieli stażystów, itp. Podczas ustalania indywidualnego budżetu szkoły władze lokalne muszą wziąć pod uwagę przede wszystkim obecność uczniów z grup defaworyzowanych. Władze lokalne mogą także zarezerwować część funduszy na cele specjalne określone w legislacji centralnej (np. kształcenie specjalne, dodatkowe kadry nauczycielskie). Władze te mają także obowiązek konsultować się z lokalnym Forum Szkolnym podczas ustalania lub dokonywania zmian w algorytmach przyznawania funduszy (*School Forum* jest obowiązkowo powoływane przez władze lokalne i reprezentuje rady prowadzące szkoły i dyrektorów szkół danego obszaru, Forum wypowiada się na tematy dotyczące budżetu szkoły, a w szczególności wydatki ponoszone na uczniów).

Specjalne granty edukacyjne

Są to granty przeznaczone na konkretne cele edukacyjne. Przykładem jest *Standards Fund* – fundusze z budżetu centralnego mające na celu realizację priorytetów rządowych na poziomie władz lokalnych, niektóre granty są przyznawane w wysokości 100% potrzebnych funduszy, inne wymagają dofinansowania z funduszy władz lokalnych, obecnie liczne granty są konsolidowane w jeden *School Development Grant* (Fundusz Rozwoju Szkoły). Powstaje jeden **algorytm „funduszy idących za uczniem” (*pupil-led*)** dla *School Standards Fund* Dodatkowe fundusze przewiduje się dla szkół w rejonach szczególnie narażonych na defaworyzację społeczną. *School Development Grant* jest do dyspozycji szkoły, pod warunkiem że fundusze zostaną wydane na podniesienie poziomu nauczania. *School*

Standards Grant może być wydany na dowolne określone przez szkołę cele, a także na poprawę usług dla dzieci i młodzieży w danej społeczności. Indywidualne granty ze *Standards Fund* mają służyć szkołom i władzom lokalnym w poprawie oferty edukacyjnej ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnego podejścia do ucznia (np. wsparcie dla uczniów z mniejszości etnicznych, obiady szkolne, zajęcia dodatkowe, wyposażenie szkoły w komputery i usługi ICT). Dalsze zmiany dotyczące funkcjonowania tego typu funduszy są przewidywane w roku 2008.

Finansowanie inwestycji

Władze lokalne są odpowiedzialne za utrzymanie szkół publicznych i stan budynków. Inwestycje są realizowane w trzech kategoriach:

- zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w szkole w celu przyjęcia wszystkich chętnych uczniów
- stan budynków szkolnych – zapewnienie ich dobrego stanu
- zapewnienie odpowiednich warunków nauczania, tak aby możliwa była prawidłowa realizacja programów nauczania wszystkich przedmiotów.

Inwestycje obejmują budowę nowych szkół, rozbudowę budynków szkolnych, naprawy i poprawę wyposażenia oraz prace modernizacyjne. Granty inwestycyjne są dostępne z budżetu DfES zarówno dla szkół, jak i dla władz lokalnych na konkretne projekty typu modernizacyjnego. Władze lokalne opracowują własne *Asset Management Plan* (plan zarządzania kapitałem), które obejmują raport o stanie posiadania, jak również kryteria stosowane przy podejmowaniu decyzji o wydatkach inwestycyjnych. Plan służy realizacji następujących celów:

- podniesienie standardów edukacyjnych
- zapewnienie dobrego stanu budynków szkolnych i ich efektywności energetycznej
- stosowanie nowoczesnych rozwiązań projektowych odzwierciedlających potrzeby przyszłej, opartej na ICT edukacji
- zwiększenie dostępności i korzystania z budynków dla lokalnej społeczności
- zapewnienie rozsądnego gospodarowania środkami
- zapewnienie wydajnego i efektywnego zarządzania nowymi i istniejącymi funduszami kapitałowymi.

Plan obejmuje okres 5 lat i dotyczy:

- zakupu i sprzedaży gruntu
- rozbudowy lub sprzedaży części budynków szkolnych w zależności od potrzeb
- przebudowy, zmiany modelu szkoły, rozbudowy lub poprawy warunków nauczania.

Fundusze pozyskane na podstawie planu pochodzą z *Devolved Formula Capital* (DFC) i poprzez władze lokalne trafiają do poszczególnych szkół.

Basic Need Programme – fundusze wspierające **powstawanie nowych miejsc dla uczniów, dostępne dla władz lokalnych, które doświadczają nagłych i wyjątkowych zmian w liczbie uczniów na danym obszarze (nagły przyływ uczniów prowadzący do braku miejsc w lokalnych szkołach)**. Funkcjonuje także *Targeted Capital Fund*, który wspiera utrzymanie bardzo dużych budynków szkolnych, których utrzymanie z funduszy opartych na algorytmie jest bardzo trudne. **W Anglii rusza nowy rządowy program *Building Schools for the Future* mający na celu poważne inwestycje w budynki szkolne w całym kraju (nowe i te już istniejące)**.

Walia

Finansowanie edukacji na poziomie centralnym odbywa się poprzez *National Assembly for Wales* (NAfW). Zgromadzenie decyduje o poziomie wydatków na poszczególne dziedziny, w tym edukację, a także rozdziela fundusze pomiędzy władze lokalne i instytucje odpowiedzialne za szkolnictwo wyższe.

W Walii władze lokalne otrzymują fundusze z dwóch źródeł:

- Fundusz centralny (*Welsh Assembly Government*) – 80% funduszy w formie *Revenue Support Grant*
- pozostałe 20% funduszy – z podatków lokalnych.

Dostępne są także fundusze dodatkowe poprzez system grantów specjalnych.

Dystrybucja środków finansowych do szkół jest, podobnie jak w Anglii, prowadzona przez władze lokalne, jednak Ustawa o Edukacji (*Education Act 2002*) daje parlamentowi walijskiemu prawo do określenia minimalnego budżetu dla szkoły. Władze lokalne określają budżet samodzielnie, ale po konsultacji z lokalnym Forum Szkolnym. Budżet szkoły nie może jednak być niższy niż określone przez władze centralne minimum. Zasada obliczania budżetu danej szkoły jest podobna do zasad stosowanych w Anglii (liczba uczniów, itd.). Przepisy prawa walijskiego wymagają jednak, żeby algorytmy formułowania indywidualnych budżetów szkół były konsultowane z lokalnym forum szkolnym, dyrektorami szkół i *governors*, a uwzględnianie liczby uczniów i obecności uczniów z grup defaworyzowanych jest obowiązkowe. Władze lokalne muszą również się upewnić, że **70% budżetu szkoły jest przyznawane na podstawie danych dotyczących uczniów (*pupil-led funding*)**.

W Walii podobnie jak w Anglii funkcjonują specjalne granty edukacyjne. Przykłady to:

- *Better Schools Fund* – fundusz na rzecz poprawy jakości funkcjonowania szkoły administrowany przez DELLS. Fundusz ma na celu wspieranie poprawy jakości pracy szkoły poprzez inwestycje w konkretnych dziedzinach priorytetowych. Grant to 60% wymaganej sumy, resztę dopłacają władze lokalne. Priorytety są określane corocznie i ogłaszane w biuletynach;
- *Focused Schools Grant* – grant przeznaczony na wsparcie szkół w rozwijaniu kontaktów z lokalną społecznością. Jego powstanie wynika z przepisów Ustawy o Edukacji 2002, która wymaga od organów prowadzących szkoły zorganizowania usług na rzecz uczniów, ich rodzin i społeczności lokalnej.

Finansowanie inwestycji

Całkowity budżet na inwestycje dostępny dla władz lokalnych jest określany corocznie przez *Welsh Assembly Government*. Władze lokalne otrzymują następnie roczny budżet inwestycyjny. Decyzję, czy fundusze zostaną przekazane na inwestycje w edukacji podejmowane są przez władze lokalne. Władze te mogą zwiększyć nakłady na inwestycje w edukacji poprzez wykorzystanie funduszy pochodzących z podatków lokalnych. Pozostałe rozwiązania są podobne do tych stosowanych w Anglii, np. *Asset Management Plan* lub *School Buildings Improvement Grant*.

Irlandia Północna

Wydatki ponoszone przez Zgromadzenie Irlandii Północnej są finansowane z oddzielnego funduszu przeznaczonego dla Irlandii Płn. Departament Edukacji przyznaje, monitoruje i rozlicza wydatki na szkoły oraz *Youth Service* (Usługi dla młodzieży). Dział finansowy departamentu jest odpowiedzialny za podział budżetu pomiędzy pięć *Education*

and Library Boards (ELBs), które z kolei są odpowiedzialne za wydatki związane z prowadzeniem usług edukacyjnych, w tym za pensje nauczycieli. Wydatki publiczne są regularnie kontrolowane przez krajowe Biuro Audytowe.

Szkoły publiczne w Irlandii Północnej otrzymują fundusze na bieżące wydatki z Departamentu Edukacji lub poprzez ELBs. Szkoły prowadzone przez ELBs otrzymują grant równy 100% kosztów prowadzenia szkoły. Szkoły mają dużą swobodę dysponowania swoim budżetem. Wysokość budżetu szkoły określana jest, podobnie jak w Anglii i Walii, na podstawie algorytmu.

Źródła:

- Eurybase – baza danych Eurydice www.eurydice.org
- National Summary Sheet www.eurydice.org

Magdalena Górowska-Fells
Biuro Studiów i Analiz
Polskie Biuro Eurydice

Finlandia

I. Władze edukacyjne

Za kształtowanie polityki edukacyjnej w Finlandii odpowiada **rząd i parlament**. Wdrażaniem tej polityki na poziomie centralnym zajmują się **rząd, Ministerstwo Edukacji oraz Fiński Krajowy Urząd ds. Edukacji (*Finnish National Board of Education*)**. Ministerstwo Edukacji jest odpowiedzialne za opracowanie legislacji oraz podejmowanie wszelkich niezbędnych decyzji w dziedzinie edukacji. Działania ministerstwa wspierają następujące instytucje: **Rada ds. Edukacji Dorosłych, Fińska Rada Szkolnictwa Wyższego oraz, utworzona w 2003 r., Fińska Rada ds. Ewaluacji Edukacji (*Education Evaluation Council*)**, której zadaniem jest opracowywanie planu zewnętrznej ewaluacji zgodnie z wytycznymi i zasobami Ministerstwa Edukacji.

Wspomniany wyżej **Krajowy Urząd ds. Edukacji** określa, we współpracy z ministerstwem, cele, treści i metody kształcenia w szkołach podstawowych i średnich oraz w instytucjach edukacji dorosłych. Urząd ten opracowuje i zatwierdza programy nauczania, wymagania dotyczące zdobywania kwalifikacji zawodowych, jak również prowadzi ewaluację rezultatów kształcenia. Wspiera również ministerstwo w podejmowaniu decyzji w zakresie polityki edukacyjnej. W skład zarządu Krajowego Urzędu ds. Edukacji wchodzi eksperci z dziedziny edukacji, przedstawiciele władz lokalnych, nauczyciele oraz partnerzy społeczni.

II. Administracja

1. Uwagi ogólne

W ciągu ostatnich dwudziestu lat Finlandia przeszła z silnie scentralizowanego systemu nadzoru nad systemem edukacji na system zdecentralizowany, w którym główną rolę odgrywają władze lokalne.

Finlandia podzielona jest na sześć prowincji. W każdej prowincji sprawami edukacji zajmuje się Departament Edukacji i Kultury, którego działalność nadzoruje Ministerstwo Edukacji. Na czele każdego regionalnego Departamentu Edukacji i Kultury stoi regionalny doradca ds. edukacji i kultury. Na południu i zachodzie Finlandii dodatkowo funkcjonują jednostki ds. edukacji w j. szwedzkim.

Zarządzanie oświatą na szczeblu lokalnym należy do zadań władz lokalnych (gmin). W Finlandii istnieją 432 gminy. *Ustawa o kształceniu obowiązkowym 628/1998 (Basic Education Act)* nie zawiera przepisów dotyczących administrowania i zarządzania szkołami. Zasady te zawarte są w *Ustawie o samorządzie lokalnym (Local Government Act)*. W rezultacie działalność organów administracyjnych szkół określana jest przez przepisy i zarządzenia administracyjne wydawane przez władze lokalne. Osobą bezpośrednio odpowiedzialną za pracę szkoły jest jej dyrektor. Organizację edukacji w szkołach określają przepisy instytucjonalne uchwalane przez radę szkoły.

Władze lokalne odpowiadają przede wszystkim za zapewnienie edukacji wszystkim dzieciom w wieku szkolnym, w tym dzieciom z upośledzeniem umysłowym lub fizycznym.

Szkoły mają prawo świadczyć usługi edukacyjne zgodnie ze swymi uregulowaniami administracyjnymi pod warunkiem, że wypełniają swe podstawowe funkcje określone w przepisach prawnych.

Ponadto urzędy gminne odpowiedzialne są za organizację usług socjalno-bytowych dla uczniów mieszkających na danym terytorium, takich jak: dowóz do szkoły, bezpłatne posiłki, opieka zdrowotna i dentystyczna oraz pomoc szkolnego psychologa. W wyjątkowych sytuacjach władze lokalne mogą również zakupić usługi edukacyjne od innych urzędów gminnych, federacji gmin lub prywatnych instytucji edukacyjnych.

2. Edukacja przedszkolna

Od 2001 r. wszystkie dzieci w wieku 6 lat mają prawo do bezpłatnej edukacji przedszkolnej. Każdy organ władz lokalnych samodzielnie decyduje o tym, czy edukacja przedszkolna ma być prowadzona w szkołach, ośrodkach opieki dziennej lub domach opieki rodzinnej (*Ustawa o dziennej opiece nad dziećmi 36/1973*). W 2002 r. opieką przedszkolną objętych było 98% sześciolatków.

3. Szkoły podstawowe i średnie

Większość szkół podstawowych (*peruskoulul*) i średnich ogólnokształcących II stopnia (*lukio*) oraz średnich zawodowych II stopnia (*ammattillenen oppilaitos*) prowadzona jest przez władze lokalne lub wspólne urzędy gmin (federacje gmin). W 2003 r. do publicznych szkół powszechnych uczęszczało 68% uczniów, a do publicznych ogólnokształcących i zawodowych szkół średnich II stopnia – odpowiednio: 97% i 87%.

4. Rola rodziców

Ważną rolę w nadzorze nad edukacją odgrywają również rodzice. *Ustawa o kształceniu obowiązkowym* mówi, że nauczanie w szkołach musi odbywać się we współpracy z domem rodzinnym ucznia. Rodzice nie tylko uczestniczą w spotkaniach z nauczycielami, mogą również brać czynny udział w opracowywaniu lokalnych programów nauczania i organizacji nauki swoich dzieci.

III. Ewaluacja i ocena działalności instytucji edukacyjnych

Przepisy dotyczące ewaluacji edukacji zawarte są w: *Ustawie o kształceniu obowiązkowym*, *Ustawie o szkolnictwie średnim*, *Ustawie o kształceniu zawodowym*, *Ustawie o kształceniu dorosłych* oraz *Ustawie o kształceniu artystycznym*. W rezultacie procesu decentralizacji fińskiej administracji wzrosła niezależność instytucji edukacyjnych oraz ich organów prowadzących.

Główną rolę w ewaluacji kształcenia ogólnego, zawodowego oraz kształcenia dorosłych odgrywa w Finlandii **Rada ds. Ewaluacji Edukacji** działająca jako sieć ekspertów. Do zadań tej niezależnej organizacji należą ewaluacja edukacji i szkoleń oraz promowanie badań w dziedzinie ewaluacji i oceny.

W Finlandii nie istnieje odrębny inspektorat szkolny, a władze publiczne zrezygnowały, na początku lat dziewięćdziesiątych, z przeprowadzania inspekcji w szkołach.

Placówki edukacyjne prowadzą swą działalność zgodnie z celami określonymi w przepisach prawnych i ogólnokrajowych programami nauczania. Funkcjonowanie systemu jest uzależnione od sprawnej realizacji celów określonych w podstawach programowych. Duży nacisk kładzie się zarówno na samoocenę szkół, jak i na ocenę zewnętrzną.

Zgodnie z przepisami *Ustawy o kształceniu obowiązkowym*, która weszła w życie 1 stycznia 1999 r., instytucje edukacyjne są zobowiązane do przeprowadzania oceny własnej działalności i jej efektów. Ocena taka opiera się przede wszystkim na podsumowaniu realizacji celów zawartych w podstawie programowej, wdrażania reform pedagogicznych i programowych oraz wykorzystania zasobów.

Na poziomie lokalnym i regionalnym ewaluacja może koncentrować się na ocenie dostępności edukacji, finansowej odpowiedzialności instytucji edukacyjnych oraz realizacji lokalnej polityki w dziedzinie edukacji i kultury.

Na poziomie krajowym ewaluacja ukierunkowana jest głównie na ocenę realizacji celów zawartych w krajowej polityce edukacyjnej oraz krajowych podstawach programowych. Ocenie poddawany jest również stopień realizacji zasady równości i bezpieczeństwa w edukacji.

Finlandia uczestniczy również w międzynarodowych badaniach ewaluacyjnych, np. PISA.

IV. Ewaluacja wyników nauczania

Celem krajowego systemu ewaluacji wyników kształcenia jest otrzymanie informacji dotyczącej jakości kształcenia. Wyniki tej oceny wykorzystywane są do rozwoju systemu edukacji, opracowania krajowych podstaw programowych oraz udoskonalenia praktyki nauczania.

1. Szkoła podstawowa

Cytowana już wcześniej *Ustawa o kształceniu obowiązkowym* nie wyodrębnia w szkole powszechnej etapu niższego i wyższego. Przepisy ustawy mówią jedynie, że kształcenie obowiązkowe trwa dziewięć lat.

Cele kształcenia i kryteria oceny określa ogólnokrajowy program nauczania, opracowany przez Krajowy Urząd ds. Edukacji. Na podstawie tego dokumentu szkoły i władze lokalne przygotowują własne regulacje dotyczące programów nauczania, które uwzględniają lokalną specyfikę. Nauczyciele mają swobodę wyboru metod kształcenia i materiałów dydaktycznych. W ramach swych przedmiotów nauczyciele prowadzą ocenę na podstawie celów zapisanych w programie nauczania. Ocena stanowi stały element życia szkoły. Każdy uczeń otrzymuje raport o wynikach w nauce przynajmniej raz w roku. Osiągnięcia w nauce ocenia się zarówno w sposób ciągły, jak i za pomocą sprawdzianów przeprowadzanych przez nauczycieli. Uczniowie otrzymują świadectwo po ukończeniu pełnych dziewięciu klas szkoły powszechnej.

2. Szkoła średnia

Cele kształcenia i kryteria oceny, podobnie jak w przypadku szkół podstawowych, określa ogólnokrajowy program nauczania opracowany przez Krajowy Urząd ds. Edukacji. Na podstawie tego dokumentu szkoły przygotowują własne programy nauczania.

Program nauczania dla ogólnokształcących szkół średnich II stopnia jest przygotowywany na 3-letni okres kształcenia. Zajęcia nie są podzielone na poszczególne lata nauki. Każdy przedmiot oceniany jest po zakończeniu zajęć przez ucznia, a świadectwo ukończenia szkoły uczeń otrzymuje po zaliczeniu wymaganej liczby przedmiotów.

Nauka w ogólnokształcącej szkole średniej kończy się ogólnokrajowym (zewnętrznym) egzaminem maturalnym. Po zdaniu egzaminu maturalnego i zaliczeniu całego programu nauczania szkoły średniej II stopnia uczniowie otrzymują świadectwo, na którym podane są informacje o zdanych sprawdzianach oraz uzyskanym poziomie i ocenach.

V. Finansowanie edukacji

Od odpowiedzialność za finansowanie edukacji w Finlandii podzielona jest pomiędzy państwo i władze lokalne. Jak już wcześniej wspomniano większość szkół podstawowych i średnich prowadzona jest przez władze lokalne i federacje gmin. W 2005 r. tylko 5% szkół podstawowych i 7,9% szkół średnich zarządzanych było przez instytucje prywatne.

Władze lokalne, federacje gmin oraz instytucje prywatne otrzymują od państwa fundusze na prowadzenie szkół. (Szkoły prywatne otrzymują fundusze publiczne w takiej samej wysokości jak szkoły publiczne).

System rządowych subwencji dla szkół oparty jest na zasadzie kalkulacji kosztów jednostkowych przypadających na jednego ucznia w szkole podstawowej, średniej oraz instytucji kształcenia zawodowego. Dotacja państwowa wynosi średnio 57% kosztów, natomiast wkład gminy – średnio 43%. Państwo przelewa należne pieniądze bezpośrednio na konto organu prowadzącego szkołę, do której został przyjęty dany uczeń. Koszty jednostkowe obliczane są co drugi rok na podstawie ogólnych kosztów krajowych. Mogą one zostać zwiększone ze względu na pewne czynniki takie jak: gęstość zaludnienia lub struktura danych instytucji edukacyjnych (wielkość szkoły powszechnej lub edukacja dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi). W roku 2005 całkowite koszty operacyjne szkół powszechnych wynosiły 3,4 miliarda Euro, przy koszcie jednostkowym na jednego ucznia – 5 600 euro. W szkołach średnich koszty te wynosiły odpowiednio: 597 milionów euro i 5 080 euro. W 2004 roku udział wydatków publicznych na edukację i szkolenie w PKB wynosił 6,5%.

Władze lokalne mogą również zdecydować o przekazaniu zadań związanych z zarządzaniem budżetem do szkół.

Źródła:

- Eurybase – Finlandia (2006/07) – baza danych Eurydice www.eurydice.org
- National Summery Sheet – Finland – Eurydice

Anna Grabowska
Biuro Studiów i Analiz

Hiszpania

Od roku 1978 w Hiszpanii obowiązuje zdecentralizowany system edukacji, zgodnie z którym władze centralne odpowiedzialne są za ogólne uregulowania systemu, a większość zadań została przekazana 17 samorządom regionalnym we Wspólnotach Autonomicznych.

Podział odpowiedzialności w hiszpańskim systemie edukacji:

- **Rząd – Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu**

Ogólna organizacja systemu, planowanie finansowania edukacji, strategie przyznawania dotacji z budżetu państwa, określenie minimalnych wymagań dla szkół, współpraca międzynarodowa w edukacji, strategie promujące i koordynujące badania naukowe, regulacja kwalifikacji akademickich i zawodowych, ustanawianie strategii pomocy finansowej studentom, własność i administracja państwowych instytucji za granicą, ustanawianie podstaw prawnych funkcjonowania instytucji zagranicznych w Hiszpanii, statystyki w zakresie edukacji do celów państwowych

- **Wspólnoty Autonomiczne**

Realizacja podstawowych standardów ustalonych na poziomie centralnym, administrowanie na terenie Wspólnoty, tworzenie, nadawanie uprawnień i prowadzenie publicznych i niepublicznych placówek, zarządzanie ich personelem, tworzenie programów nauczania, realizacja planów badań pedagogicznych, poradnictwo i doradztwo uczniom, pomoc finansowa, przekazywanie dotacji placówkom niepublicznym, tworzenie i nadawanie uprawnień radom szkoły na poziomie Wspólnoty, tworzenie planów ewaluacji szkół i przeprowadzanie corocznej ewaluacji

Wspólnoty Autonomiczne utworzyły własną administrację edukacyjną w formie wydziałów lub rad. W skład regionalnych rad szkolnych wchodzi przedstawiciele rad szkół lokalnych. Wspólnoty mogą delegować swoje zadania władzom lokalnym – niektóre gminy mają biura ds. edukacji czy nawet instytuty edukacyjne.

- **Administracja lokalna**

Zapewnienie terenów pod budowę instytucji publicznych, utrzymanie i remontowanie przedszkoli i szkół podstawowych, planowanie zajęć dodatkowych i pozalekcyjnych, monitorowanie kształcenia obowiązkowego

- **Szkoły**

Szkoły są autonomiczne w kwestiach organizacyjnych, dydaktycznych i finansowych. Celem takiej autonomii jest poprawa wykorzystania i dostosowanie przydzielanych środków do specyfiki szkoły i tym samym lepsze zaspokojenie potrzeb uczniów.

Nadzór pedagogiczny

Na poziomie centralnym monitorowaniem spraw związanych ze strukturą i organizacją kształcenia (tak więc i nadzorem pedagogicznym) zajmuje się inspektorat oświatowy centralnego szczebla. Do podstawowych obszarów odpowiedzialności inspektoratu centralnego należy: zapewnienie dopasowania planów i programów nauczania do podstawy programowej, zapewnienie realizacji standardów ustanowionych dla poszczególnych etapów edukacji w zakresie liczby zajęć, kryteriów przyjęć, długości cyklu edukacyjnego, warunków przyznawania dyplomów i certyfikatów, zapewnienie wdrażania

legislacji oświatowej etc. Zadania inspektoratu wykonują techniczni inspektorzy w poszczególnych Wspólnotach Autonomicznych.

Instytucją centralną zajmującą się ewaluacją systemu jest Narodowy Instytut ds. Ewaluacji i Jakości Systemu Edukacji. Głównym zadaniem Instytutu jest dostarczanie Wspólnotom, Ministerstwu Edukacji i społeczeństwu informacji o realizacji celów postawionych przed systemem edukacji. Instytut podejmuje takie działania, jak: określenie ogólnego planu ewaluacji oświaty, konstruowanie wskaźników oświatowych, ocenianie kompetencji uczniów w zakresie poszczególnych przedmiotów na poszczególnych szczeblach edukacji, badania, analiza i ocena systemu edukacji, ocena reform i wprowadzanych innowacji, opracowywanie narodowych wskaźników do oceny efektywności systemu, opracowywanie systemów ocen dla poszczególnych typów edukacji i placówek itp.

Na poziomie regionalnym w każdej Wspólnocie Autonomicznej inspektorat regionalny zapewnia zgodność działań z zasadami ustanowionymi przez państwo i ogólnymi przepisami prawa. Każda Wspólnota Autonomiczna odpowiada za organizację i funkcjonowanie inspektoratu na swoim terenie oraz za wszystkie placówki edukacyjne, zarówno publiczne, jak i prywatne. Inspektoraty regionalne mieszczą się w wydziałach lub radach Wspólnot. Wspólnoty Autonomiczne tworzą również plany ewaluacji szkół i przeprowadzają ewaluację placówek na swoim terenie.

Każda szkoła tworzy własny dokument „proyecto educativo”, w którym określa swoje cele, priorytety, zasady i procedury funkcjonowania, uwzględniając specyfikę szkoły i potrzeby edukacyjne uczniów.

Na podstawie standardów ustalonych przez Wspólnoty Autonomiczne szkoły tworzą własne programy nauczania dla poszczególnych przedmiotów, a także ogólne roczne programy nauczania, w których zapisana jest organizacja zajęć dydaktycznych, opis projektów i realizowanych w szkole programów.

Za administrację, zarządzanie finansami i organizację procesów dydaktycznych szkoły odpowiadają następujące organy: rada szkoły, rada pedagogiczna i zespół zarządzający, w skład którego wchodzi dyrektor, dyrektor ds. kształcenia i administrator.

Dyrektor szkoły jest oficjalnym przedstawicielem szkoły, odpowiedzialnym za realizację postanowień „proyecto educativo”. Dyrektor jest też przedstawicielem władz edukacyjnych, odpowiada za wdrażanie legislacji, podpisuje oficjalne dokumenty, odpowiada za wykorzystanie budżetu szkoły, opracowanie rocznego programu szkoły i programów nauczania poszczególnych przedmiotów.

Za wszystkie sprawy związane z procesami dydaktycznymi odpowiada dyrektor ds. kształcenia, a za sprawy związane z administracją i zarządzaniem – osoba na stanowisku administratora.

W szkołach funkcjonują komisje pedagogiczne, składające się z dyrektora, dyrektora ds. kształcenia, koordynatorów i osoby odpowiedzialnej za doradztwo w szkole, które m.in. określają wskazówki do tworzenia planów nauczania poszczególnych przedmiotów oraz promują ocenianie podejmowanych w szkole działań i tworzonych projektów.

Finansowanie edukacji

Wpływy do budżetu przeznaczanego na wydatki oświatowe pochodzą głównie ze środków publicznych (w około 80%) pochodzących z budżetu państwa, budżetu Wspólnot Autonomicznych i władz lokalnych, oraz ze środków prywatnych (w 20 %) – rodziców i instytucji.

Środki publiczne przekazywane na edukację przeznaczone są zarówno dla szkół publicznych, jak i niepublicznych oraz na stypendia i granty. Kwota przydzielona poszczególnym szkołom przeznaczona jest na pensje nauczycieli i personelu administracyjnego oraz na utrzymanie budynków szkoły.

Władze edukacyjne Wspólnot Autonomicznych przydzielają placówkom roczny budżet, placówki są autonomiczne w zarządzaniu przydzielonymi środkami, ale w celu zapewnienia skuteczności wydawania środków szkoły zobowiązane są do przygotowania planu przychodów i wydatków na każdy rok. Wspólnoty Autonomiczne regulują też kwestie umów o pracę, zamówień na sprzęt i usługi oraz pozyskiwania dodatkowych funduszy poprzez sprzedaż własności, świadczenie usług czy dotacje. Za przygotowanie budżetu szkoły odpowiada administrator, budżet zatwierdzany jest decyzją rady szkoły.

Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, rodzice płacą jednak za podręczniki, transport i posiłki. Rodzice poprzez dobrowolne wpłaty na Komitet Rodzicielski mogą zakupić dodatkowy sprzęt szkolny czy opłacić zajęcia pozalekcyjne. Niektóre dzieci otrzymują dofinansowanie posiłków czy transportu.

Wspólnoty Autonomiczne przydzielają subwencję także placówkom niepublicznym, które podpisały „porozumienie edukacyjne”. Wysokość kwoty przeznaczonej na dofinansowanie placówek niepublicznych jest określona w budżecie państwa na każdy rok. „Porozumienia edukacyjne” spełniają dwie funkcje: pomagają w zapewnieniu bezpłatnej nauki w ramach kształcenia obowiązkowego oraz dają rodzicom wolność wyboru szkoły innej niż ta, zapewniona przez władze publiczne.

Placówki niepubliczne mogą otrzymać dotacje ogólne i szczegółowe. Placówki, które akceptują warunki ogólne, otrzymują dotacje w pełnej wysokości i nauka w tych szkołach jest bezpłatna.

W przypadku, gdy szkoła akceptuje tylko niektóre warunki porozumienia, otrzymuje tylko część dotacji i może pobierać opłaty od uczniów. Ministerstwo Edukacji ustala maksymalną wysokość czesnego na każdym szczeblu edukacji w tego typu szkole (zwykle są to szkoły ponadobowiązkowe).

W przypadku szkół niepublicznych finansowanych ze środków publicznych (centros concertados – około 75% placówek sektora niepublicznego) obowiązują pewne warunki otrzymania dotacji z budżetu państwa, takie jak:

- zapewnianie bezpłatnej edukacji
- utworzenie rady szkoły
- stosowanie tych samych kryteriów rekrutacyjnych co szkoły publiczne
- zachowanie ustalonego przez władze stosunku liczby uczniów do nauczycieli
- przestrzeganie standardów zapewniających wysoką jakość edukacji.

Przy otrzymywaniu dotacji priorytetowo traktowane są placówki oferujące naukę dla uczniów z grup defaworyzowanych, umiejscowione na terenach słabszych ekonomicznie, oraz placówki przeprowadzające eksperymenty pedagogiczne.

Wydatki na edukację w Hiszpanii w 2003 roku (w milionach euro):

środki publiczne 32,987.3

środki rodziców 8,334.7

razem 40,719.6

% PKB 5.5 %

PKB 740,000.

Źródła:

- Eurybase – baza danych Eurydice www.eurydice.org
- National Summary Sheet www.eurydice.org
- Office of Statistics (Ministry of Education, Culture and Sport) 2003

Joanna Kuźmicka

Biuro Studiów i Analiz

Polskie Biuro Eurydice

Francja

System nadzoru pedagogicznego

We Francji rząd zachował decydującą rolę w tworzeniu polityki edukacyjnej. Wpływa to z jakobińskiej koncepcji, w myśl której edukacja jest sprawą państwa. Dekret Napoleona ustanowił monopol państwa nad organizacją szkolnictwa (mianowanie na wszystkie stanowiska pracy, kontrola nauczycieli, prawo otwierania szkół, przydzielanie stypendiów...). Do dziś Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowuje szczegółowy program nauczania każdego przedmiotu oraz wytyczne dotyczące organizacji i metodyki nauczania. Nauczyciele mogą natomiast wybrać podręczniki i metody kształcenia. Ministerstwo prowadzi rekrutację i kształcenie nauczycieli, decyduje o obsadzie etatów nauczycielskich. Określa status i zasady funkcjonowania szkół, przydzielając im odpowiednią liczbę pracowników. Ministerstwo także organizuje egzaminy i przyznaje państwowe kwalifikacje oraz wydaje świadectwa maturalne.

W wyniku decyzji podjętych po wyborach prezydenckich w 2007 r. administracja systemu edukacji, kształcenia oraz doskonalenia należy do dwóch ministerstw: Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych.

Na poziomie regionalnym administracja państwowa w zakresie edukacji nosi nazwę administracji „akademickiej”. Jest też nazywana „akademią” lub „rektoratem”. Rektorat obejmuje swymi kompetencjami wszystkie poziomy nauczania – podstawowy, średni i wyższy. Realizacją polityki edukacyjnej kraju i zadań ministerstw w zakresie zarządzania zajmują się więc na terenie kraju wydziały administracyjne tzw. akademie (*académies*). Francja jest podzielona na 30 akademii, którymi bezpośrednio w imieniu ministerstw kierują rektorzy (*recteurs*), mianowani przez prezydenta Republiki. Rektor jako przedstawiciel ministerstw w terenie czuwa nad wykonywaniem rozporządzeń ministrów i wdrażaniem postanowień legislacyjnych odnoszących się do szkolnictwa. Pełni więc rolę wykonawczą oraz informuje ministerstwa o wykonanych zadaniach. Podlegają mu szkoły podstawowe, średnie, kształcenie ustawiczne, szkoły prywatne, kadra pedagogiczna, szkolnictwo wyższe (z uwzględnieniem jego autonomii). W zakresie szkolnictwa podstawowego rektor przyznaje etaty w poszczególnych departamentach. W ramach szkolnictwa średniego uczestniczy w planowaniu kształcenia i w podejmowaniu inwestycji, określa strukturę pedagogiczną szkół i kontroluje ich funkcjonowanie, zatwierdza programy pedagogiczne, środki bezpieczeństwa w szkołach i przydziela w pewnej mierze sprzęt dydaktyczny. W odniesieniu do kształcenia ustawicznego określa i wykonuje politykę akademii, organizuje i kontroluje zespoły szkół. W zakresie szkolnictwa prywatnego zarządza podpisywaniem tzw. umów stowarzyszeniowych oraz sprawuje nadzór pedagogiczny.

Administracja państwowa na poziomie lokalnym nosi miano administracji departamentalnej. Akademia, odpowiadająca na ogół terytorialnie jednemu regionowi, obejmuje kilka departamentów (*départements*), jednostek administracyjnych według podziału administracyjnego kraju wprowadzonego we Francji po rewolucji, a obowiązującego do dzisiaj. Każdym departamentem należącym do danej akademii kieruje inspektor akademii (*inspecteur d'académie*), mianowany dekretem prezydenta Republiki. Inspektor akademii nadzoruje realizację zadań edukacyjnych na swym terenie. Tak więc administracja oświatowa na poziomie departamentów nazywana jest też „inspekcją akademicką” (*inspection d'académie*). Kompetencje inspektora akademii odnoszą się do wszystkich poziomów nauczania z wyjątkiem szkolnictwa wyższego.

Inspektor akademii, będący dyrektorem departamentalnych służb Ministerstwa Edukacji Narodowej, podlega zarówno prefektowi (naczelnikowi departamentu w ramach podziału administracyjnego kraju), jak i rektorowi. W skład kadry pracowników inspekcji akademickiej wchodzi inspektorzy.

W zakresie szkolnictwa podstawowego inspektor akademii sprawuje dwa typy funkcji: funkcje administracyjne i funkcje pedagogiczne. Jego kompetencje administracyjne zezwalają mu na podejmowanie decyzji odnośnie otwierania i zamykania klas oraz przydziału etatów nauczycielskich w szkołach podstawowych. Do jego kompetencji należy również zarządzanie kadrami szkoły i przeprowadzanie inspekcji szkół. Odgrywa decydującą rolę w przygotowaniu rozpoczęcia każdego roku szkolnego oraz ustanowieniu w departamencie sieci szkół.

W ramach swych kompetencji pedagogicznych inspektor pełni funkcję animatora szkolnictwa podstawowego, organizując innowacje pedagogiczne, inicjując eksperymenty w różnych dziedzinach. Pełni funkcję informacyjną wobec nauczycieli i dyrektorów szkół. Czuwa nad przestrzeganiem regulaminu w szkołach, siatką godzin, rozkładem lekcji, wykorzystaniem czasu lekcyjnego.

/Legislacja: Rozporządzenie z 11/07/1979 zezwalające inspektorom akademii na podejmowanie decyzji o przydziale etatów nauczycieli w szkołach podstawowych; Rozporządzenie z 24/02/1989 odnoszące się do dyrektorów szkół/

W 1987 r. rola inspektora akademii w zakresie szkolnictwa średniego została rozszerzona, zwłaszcza w stosunku do gimnazjów (*collèges*). Niemniej jest mniejsza niż w przypadku szkolnictwa podstawowego. Do jego kompetencji administracyjnych należy udział w planowaniu organizacji pracy szkoły, nauczanych przedmiotów i spodziewanych inwestycji, kontrola jej funkcjonowania, organizacja egzaminów i wydawanie dyplomów, sprawy frekwencji.

Kompetencje pedagogiczne inspektora akademii w zakresie szkolnictwa średniego są takie same jak w szkolnictwie podstawowym. Wspólne dla szkolnictwa średniego niższego (gimnazja) i wyższego (licea) funkcje inspektora akademii różnią się pod względem stopnia odpowiedzialności. W szkolnictwie średnim wyższym pełni on raczej rolę konsultacyjną.

Nadzór pedagogiczny nad systemem edukacji we Francji sprawują inspektorzy. Inspektorom generalnym powierzono bardzo szerokie zadania związane z oceną. Z kolei krajowi inspektorzy oświatowi wizytują przedszkola, szkoły podstawowe i monitorują pracę nauczycieli; w szkolnictwie średnim regionalni inspektorzy ds. dydaktyki odpowiadają za sprawy związane z wystawianiem stopni uczniom oraz oceniają pracę nauczycieli szkolnych.

Szkoły mają pewną autonomię w sprawach administracyjnych i dydaktycznych, a na poziomie średnim (gimnazja i licea) – również w sprawach finansowych. Każda szkoła w ramach tej względnej niezależności tworzy swój plan pracy, określany jako *projet d'école* w szkole podstawowej i *projet d'établissement* w szkole średniej.

Sposoby finansowania edukacji

Państwo i samorządy terytorialne dzielą między siebie kompetencje dotyczące finansowania, zarządzania i kierowania szkołami publicznymi.

W ramach decentralizacji, zapoczątkowanej w 1982 r., samorządom terytorialnym przekazano na własność szkoły publiczne i powierzono odpowiedzialność za ich budowę, odbudowę, rozbudowę, konserwację, wyposażenie i funkcjonowanie. Samorządy stały się także odpowiedzialne za rekrutację, zarządzanie i wynagradzanie w odniesieniu do personelu nienauczającego. I tak, gminy stały się właścicielami publicznych przedszkoli i publicznych

szkół podstawowych, departamenty – gimnazjów publicznych, a regiony – liceów publicznych oraz placówek kształcenia specjalnego i liceów zawodowych morskich. Władze regionalne tworzą również i realizują regionalną politykę kształcenia zawodowego młodzieży i dorosłych poszukujących pracy czy nowych kwalifikacji. Wszystkie trzy szczeble samorządu mają w stosunku do swych szkół takie same, wymienione powyżej, obowiązki.

Państwo finansuje pensje nauczycieli (artykuł 75 ustawy o decentralizacji z 13 sierpnia 2004 r. odnośnie praw i obowiązków lokalnych). Odpowiada także za dobre funkcjonowanie publicznych usług edukacyjnych, godziny pracy nauczycieli i programy nauczania.

Choć ponad 80% uczniów kształci się w placówkach publicznych, państwo pokrywa również koszty funkcjonowania, w tym pensji nauczycielskich, tych szkół prywatnych, z którymi podpisało stosowną „umowę stowarzyszeniową”.

Przyznawanie niektórych środków niezbędnych do tworzenia i funkcjonowania szkół wszystkich typów i poziomów nauczania należy wyłącznie do kompetencji ministra edukacji lub jego przedstawicieli. W szczególności kształcenie, przydział miejsca pracy i wynagrodzenie kadry nauczającej leżą w gestii państwa. Tak zwane wydatki pedagogiczne również należą do państwa. Chodzi tu o wyposażenie szkół w sprzęt informatyczny, specjalistyczny elektroniczny, audiowizualny i materiały niezbędne do nauczania technologii (ustawa z 13/07/1983 dotycząca praw i obowiązków urzędników, ustawa o prawach i obowiązkach lokalnych).

Ponad 80% wydatków związanych z edukacją finansowanych jest ze środków publicznych: ministerstwa odpowiedzialnego za edukację narodową, innych ministerstw, samorządów terytorialnych. Rodzice oraz przedsiębiorstwa również uczestniczą w finansowaniu edukacji.

W 2004 r. wydatki na edukację we Francji wyniosły 116,3 miliardów euro. Udział poszczególnych partnerów w tych wydatkach wyglądał następująco:

1. Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych: 63.148 mln euro (co stanowi 54,3% całości wydatków)
2. Inne ministerstwa: 6.395 mln (5,5%)
3. Inne administracje państwowe: 951 mln (0,8%)
4. Samorządy terytorialne: 25.271 mln (21,7%)
5. Przedsiębiorstwa: 7.503 mln (6,5%)
6. Rodzice: 13.009 mln (11,2%).

Źródła:

- Eurybase – France (2006/07) – baza danych Eurydice (www.eurydice.org)
- przygotowany przez francuskie biuro Eurydice materiał „*System edukacyjny we Francji*”

Ewa Kolasińska
Biuro Studiów i Analiz